
ЧЕПУРНА А.Б.,
магістрант, Інститут телебачення,
кіно і театру, Київський
міжнародний університет

КОНФОРМІЗМ. ЕКСПЕРИМЕНТ. НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ КІНОФІЛЬМ

У статті автор проводить дослідження у галузі психології та кінематографу, а саме перетин експериментів та науково-популярного кінофільму. Обмежене рамками України, воно привело до імені та творчості видатного режисера Фелікса Соболева. Його фільми не можуть не привернути увагу. А особливо майстерне фільмування природної поведінки людини, людини справжньої.

В статье автор проводит исследования в области психологии и кинематографа, а именно пересечение экспериментов и научно-популярного фильма. Ограничено рамками Украины, оно привело к имени и творчеству выдающегося режиссера Феликса Соболева. Его фильмы не могут не привлечь внимание. А особенно искусная съемка естественного поведения человека, человека подлинного.

The article conducts research in psychology and film, such as crossing experiments and non-fiction film. The limited scope of Ukraine, it has led to the name and work of famous director Felix Sobolev. His films can not attract attention. A particularly skillful filming natural behavior, the person present.

 б'єктом дослідження є стрічка «Я та інші» Фелікса Соболева у якій втілені психологічні експерименти на тему конформної поведінки що проводила доктор психологічних наук, професор, академік РАО Валерія Мухіна.

Досі актуальні фільми не мають достойного інформаційного поля, та не можуть знайти шлях до розумів потенційних шанувальників серед науковців та широкого загалу. Тому дослідження фільму «Я та інші» є не аби як актуальне.

Один з кроків на шляху до нового глядача, котрий не побачив прем'єри

стрічок Соболева стала Любов Журавльова. У своїй статті «Той, хто розчував мову тварин. Режисер Фелікс Соболев: народився з талантом від Бога, згорів на замовленні ЦК » вона проводить чіткі паралелі між життям Соболева та його втіленнями у кіно.

Методом було взято шлях дослідження конформної поведінки поєднуючи результати різних експериментів та експерименти висвітлені у кінофільму «Я та інші».

Метою та науковим завданням є виявлення актуальності та нетлінності стрічок. Популяризація питання конфор-

© Чепурна А.Б., 2012

мізму у соціумі.

Може використовуватися у журналах про психологію, мистецтво, науку, телебачення. Науковою новизною може виділити поєднання аналізу психологічного та кінематографічного у полі одного дослідження.

Конформізм- що ми знаємо про нього? Що нам відомо про конформну поведінку? Свого часу ці питання зацікавили професора психологічних наук Валерію Мухіну. Шляхом дослідів та експериментів йшла молода науковця, щоб розвіяти туман навколо цього питання.

«Люди довірливі, як вівці, і конформних, як вовки.» Карл Ван Дорен

Яскравий приклад конформної поведінки навів Майерс Девід: Повний зал люду,щойно був відіграний концерт, невражаюче виконання, щиро кажучи посередньо, але хтось з першого ряду встає з опісками і наче через магію встає та плескає весь зал. Чому так? Чому ті, хто не вподобав концерт встали? Чому їм не схотілося плескати сидячи,чи взагалі не плескати?

Як часто відбувається так,що під час дощу ми не відкриваємо парасолю,бо люд на вулиці справляється без неї ? Таких прикладів можна навести тисячу.

Конформізм - зміна поведінки або переконань індивіда в результаті тиску групи - проявляється у формі поступливості і у формі схвалення. Поступливість - це зовнішнє слідування вимогам групи при внутрішньому неприйнятті їх. Схвалення - це поєднання поведінки, що відповідає соціальному тиску, і внутрішньої згоди з вимогами останнього.

*«Я знаю, як на мед сідають мухи,
Я знаю смерть, що нищипорить, все гублячи,
Я знаю книги, істини і чутки,
Я знаю все, але тільки не себе.»*

Франсуа Війон

Це епітет до науково-популярної стрічки Фелікса Соболева, що за фільмувала у собі експерименти психолога Валерії Мухіної. Фільм складається з декількох дослідів, що проводили з аудиторією студентів, серед дошкільнят та з учнями середніх класів. Дослід «Обидві білі» розкриває можливість групи людей впливати на слова та думки особистості. Психолог та троє діток домовляються що коли на столі будуть стояти дві пірамідки-чорна та біла, діти все одно будуть казати, що пірамідки білі. І ось до групи приєднується хлопчик, перед ним стоїть дві пірамідки-чорна та біла, але усі діти, котрих питали перед ним, відповіли, що пірамідки обидві білі. Дитина опинялася у конфлікті з собою. Бо пірамідки чорна та біла. Під натиском колективної думки дитина теж казала що обидві білі. Ще один приклад конформної поведінки. «Учений чи злодій»- експеримент що проводили серед студентів. До аудиторії заходить людина, перед нею поставили портрет літньої людини,чоловіка, та дали завдання зробити психологічний аналіз за фізіономією та попередньо вказали рід його діяльності - учений. Піддослідний намагався вгледіти в зморшках навколо рота ознаки частих посмішок та лояльного відношення до студентів, іншим піддослідним,яким теж було сказано,що це учений, здаються добрими глибоко посаджені очі. Заходить інший піддослідний.

Перед вами злодій, якого розшуковують.

І що ви думаєте? Його глибоко посаджені очі свідчать про схильність до лиходійства. Зморшки навколо рота, кажуть про те, що це дуже самовпевнена та неприємна людина. Кожен психологічний портрет був складений виключно з ремарки експериментатора. Випробовувані відчують свою некомпетентність якщо від них чекають якогось непростого судження. Чим більше піддослідний сумнівається у правильності власних суджень, тим більше піддається впливу оточую-

чих.

Особливості групи теж мають значення. Рівень конформізму максимальний, якщо до складу групи входять не менше трьох осіб, якщо вона згуртована, однотайна і володіє високим статусом. Він також максимальний і в тих випадках, коли відповідь доводиться давати публічно без яких би то не було попередніх зобов'язань. Як наприклад у досліді «Напад». Перед аудиторією студентів виступає лектор. Раптом до приміщення вриваються люди з автоматами, починається стрілянина лектора викрадають. Усі збентежені. А через хвилину лектор повертається, та починає питати, як це сталося. Та з кожним новим показанням ми чуємо наскільки слідуюче нагадує попереднє.

З книги Девіда Майерса ми можемо дізнатись, що у лабораторних умовах групі не обов'язково бути численною, щоб ефект проявився повною мірою. Аш та інші дослідники довели, що 3-5 чоловік можуть викликати значне посилення конформізму, ніж 1 або 2. Але збільшення чисельності групи понад 5 осіб призводить до зниження рівня конформізму. В нульовій експериментах, які проводили Мілграм і його колеги, випробовувані - групи чисельністю 1, 2, 3, 5, 10 і 15 осіб - зупинялися на жвавій нью-йоркській вулиці і, задержавши голови, приймалися дивитися вгору. Число приєдналося до них перехожих зростала пропорційно, поки група не збільшувалася до 5 чоловік. При збільшенні чисельності групи від 1 до 5 чоловік число перехожих, які зупинялися біля випробовуваних і, наслідуючи їм, теж починали дивитися вгору, зростала пропорційно.

Розбивка на групи також має значення. Девід Уайлдер, психолог з Університету Ратджерса (штат Нью-Джерсі), запропонував своїм студентам на розгляд випадок із судової практики. Перш ніж висловити свою думку, студенти подивилися відеозапис думок чотирьох помічників. Якщо помічники виступали як дві не-

залежні групи по 2 людини, ступінь конформізму студентів була вищою, ніж якщо вони висловлювали свою думку як єдина група з 4 осіб. Точно так же дві групи з 3 осіб провокували велику конформність, ніж одна група з 6, а три групи по 2 людини - ще більшу. Очевидно, позиція, яку поділяють кілька нечисленних груп, користується найбільшою довірою

У досліді професора Мухіної «Портрети» перед групою людей знаходяться п'ять фото портретів. Група має визначити чи на цих знімках усі різні люди, чи є два фото одного. Експериментатор домовляється з усіма членами групи крім одного - піддослідного. Тож ми маємо декілька людей, що наполягають - 1 та 4 портрет одної людини. А піддослідний чи погоджується, піддається натиску групи, чи відстоює свою думку. Завдання стає складнішим, коли група стверджує, що на портреті старенької та старенького одна й та сама людина. Чим сильніше згуртованість членів групи, тим сильніше група впливає на піддослідних.

Цінність цієї кінокартини у дійсному фіксуванні та відображенні людської поведінки у умовах психологічного тиску. Можливо більше зі сторони самого себе, ніж подразника-експериментатора.

Вивчення порушень правил вуличного руху, проведене за участю 24 000 у США нічого не підозрюючих пішоходів, показало, що кількість порушень, зазвичай становить 25%, зменшується до 17% в присутності дисциплінованої людини (роль якої виконував помічник експериментатора) і зростає до 44% в присутності порушника. Такий вид поведінки ми можемо споглянути у експерименті «Тир». Клас учнів середньої школи відвели у незвичайний тир. Його оригінальність складалась у тому, що на стіні висіли дві цілі. Стріляючи у одну «снайпер» отримував рубль для себе, а стріляючи у іншу рубль на користь класу. Вагаючись школярі робили свій вибір, і він був на користь класу.

Експеримент «Солодка солона

каша» проводився над діточками дошкільного віку. Одну тарілку каші посипали цукром на три чверті, а останню чверть сіллю. Виходить, що троє діток скуштують солодку кашу, та на запитання: -Яка на смак? Звісно дадуть відповідь, що вона солодка. Та останньому учаснику куштування дістанеться солена каша. Дитина відповідь слідуючи прикладу попередників, що то є солодка каша, але від добавки відмовиться.

Хочу приділити увагу досліді «Обидві білі». Ця фраза набула широке алегоричне значення в академічних колах, добре знайоме з фільмом. Участь приймають дітки з декількома з них психолог домовляється, коли на стіл покладуть дві пірамідки - чорну та білу діти на запитання про колір, будуть відповідати – обидві білі. І знову піддослідний опиняється перед групою, що стверджує, чорна та біла пірамідки обидві білі. На думку Валентина Куліченка, якщо дитина відмовляється приймати чужу точку зору, мова йде про незалежність, прагнення до самостійності, орієнтуванні на власні враження. Нам здається це природним. Але коли думка оточуючих набагато важливіше особистих відчуттів, поведінка називається викликаним. Не варто звинувачувати діток в погоджуваності. Дитині важливо бути таким, як усі. В дитинстві через гру, наслідування, йде активний процес становлення особистості, засвоєння суспільних норм і цінностей, соціалізація.

«Я та інші» унікальний за своїм змістом фільм. У ньому не тільки зафільмовано психологічні експерименти, у ньому зафільмовано живу людину, особливості її поведінки, її недоліки та чесноти. Фільм живий, живі досліді. У світі, де людина може піддатися впливу натовпу, та проковтнути пігулку байдужості Фелікс Соболев та Валерія Мухіна поставили дзеркало у якому ми бачимо незначні прояви хвороби нашого століття. Я вважаю, що нам потрібні такі стрічки, ми повинні

їх бачити. Задля того, щоб у вічній боротьбі за своє власне не втратити себе.

Було проведено багато досліджень стосовно конформної поведінки, люди схильні до неї, це дослідження підтвердили. Але на питання добре це, чи погано, людство ще не скоро зможе дати відповідь. Конформізм- це спосіб захисту. Коли ти такий як усі тебе ніхто не буде чіпати. Треба знати і пам'ятати, що є особистість, і ти не можеш переступати через неї. Буде це власна особистість, чи чиясь.

*И должен ни единой долькой
Не отступаться от лица,
Но быть живым, живым и только,
Живым и только до конца.*

Борис Пастернак

Фелікс Соболев

- Гран-при «ЗОЛОТИЙ АСТЕРОЇД» VII МКФ науково-фантастичних фільмів, Трієст, Італія, (1969),
- Приз і диплом першого ступеня X огляду документальних і науково-популярних фільмів, Ленінград, (1969),
- Диплом II Республіканського фестивалю дитячих та юнацьких фільмів, Одеса. (1969),
- Державна премія СРСР (1971)
- Лауреат державної премії та премії ім. М.Ломоносова АН СРСР

Валерія Мухіна

- Провідний вітчизняний психолог зі світовим ім'ям, академік РАО і РАПН, доктор психологічних наук, професор.
- Заслужений діяч науки РФ, завідувач кафедрою психології розвитку Московського педагогічного державного університету (з 1988 р.)
- Головний редактор журналу «Розвиток особистості», голова секції «Розвиток особистості» Російського психологічного товариства
- Член Союзу письменників Росії, лауреат премії Президента РФ в галузі освіти (1997).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кіно: Енциклопедичний словник \ Гол. Редактор. С. І. Юткевич; Редкол.: Ю. С. Афанасьєв, В. Е. Баскоков, И. В. Вайсфельд та ін.. – М.: Сов. Енциклопедія, 1986. – 640 с., 96 л. іл.
2. Любов Журавльова .Стаття «Той, хто розчує мову тварин. Режисер Фелікс Соболев: народився з талантом від Бога, згорів на замовленні ЦК »
3. Соціальна психологія. Девід Майерс. СПб.: Пітер, 1997 - 688 с. (Серія "Майстри психології")
4. Збірник творів В. С. Мухіної. Том I. Особистість: Міфи і Реальність. Єкатеринбург, 2007.
5. Журнал «Сноб». Стаття «Усі ми конформісти». Валерія Мухіна